

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Γερασίμου Ἰωάν. Κονιδάρη, Καθηγητοῦ, Ὁ Θεσμός καὶ ὁ καταρτισμὸς τῆς Συνόδου ἐν τῇ αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος. Ἱστορικοκανονικὴ μελέτη. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1929.

Ἡ σχετικῶς πτωχὴ ἡμῶν θεολογικὴ ἐπιστήμη οὐ μόνον τῶν ἐμπειρῶν Ἑλλήνων Θεολόγων τὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑποδέχεται, ἀλλὰ καὶ τὰ πρωτόλεια τῶν παρ' ἡμῖν νεοφύτων τῆς ἱεραῆς ἐπιστήμης προσηνῶς χαιρετᾷ ἀπεκδεχομένη αὐτὰ ὡς ἀπαρχὰς μελλούσης σημαντικῆς ἀνθίσεως καὶ καρποφορίας, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὰ πρῶτα βήματα εἰς τὸν δύσκολον τῆς ἐπιστήμης δρόμον ἐπιχειροῦνται μετὰ προσοχῆς καὶ συνέσεως καὶ καταφανοῦς προσπάθειος πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ὑγιῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων. Πᾶσα σπουδὴ θὰ ἐμαρτύρει ἔλλειψιν ἐμβαθύνσεως εἰς τὴν ἔρευναν, ἢ δ' ἐξ αὐτῆς ἀμεθοδία θὰ ἔβλαπτε σπουδαίως τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου.

Κατὰ πάντα τὰ δεδομένα, ὁ νεορὸς συγγραφεὺς τῆς ὑπ' ὄψιν ἡμῶν μελέτης μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς ἐχώρησεν εἰς τὴν διαπραγματέυσιν τοῦ θέματός του, καὶ δὴ θέματος πάντοτε διὰ τὰ ἡμέτερα ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ζωικοῦ καὶ ἐπικρίρου.

Ἡ ὅλη πραγματεία διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, ἦτοι: α') Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῶν περὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τελεσθέντων κατὰ τὴν πρώτην περίοδον 1821—1923 (σελ. 5—33) καὶ β') Κίνησις πρὸς διοργάνωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1909 (σελ. 34—80). Ἐπίσης τὸ ὅλον ἔργον διαιρεῖται καὶ εἰς δώδεκα μικροτέρας παραγράφους ἀριθμουμένας ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει διὰ τοῦ 1-5 ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μέρει διὰ τοῦ ζ'—β'. ἢ ὑπ' ἀριθμὸν 6 ἢ ζ' παράγραφος οὐδαμοῦ φαίνεται ὑπάρχουσα.

Ἡ περὶ τὴν τοιαύτην κατάταξιν καὶ διαίρεσιν τῆς ὕλης ἀταξία δὲν εἶνε ἡ μόνη, διότι καὶ ἀλλαγῶ αὐτῆς παρατηροῦνται ἀπροσεξίαι παρόμοιαι ὡς π. χ. ἐν σελίδι 34 ὅπου ἐν ἐπισηφαλίδι ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς: *Νόμοι περὶ ἐνοριῶν καὶ περὶ γενικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου Νομοπαρασκευαστικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ 1914 Νόμοι τοῦ 1923 καὶ 1925*, ἐν ᾧ ὑπὸ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας ἐν τῇ περὶ ἧς ποδὸ ταύτας παραγράφῳ τὸ μόνον ὅπερ ἀναγράφεται περὶ τοῦ ἐνοριακοῦ νό-

μου καὶ τοῦ Γεν. Ἐκκλ. Ταμείου εἶναι ἡ ἐξῆς φράσις: «...πρωτοστα-
τουήτος τοῦ Ἄθαν. Εὐταξίου ἐδημιουργήθησαν οἱ νόμοι (sic) περὶ
ἐνοριῶν καὶ περὶ γενικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου», περιγράφεται
ἀκολούθως ἡ μεταξὺ τῆς Ἱεραρχίας κίνησις διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς
Ἐκκλ. νομοθεσίας, ἐκτιθενταὶ ἀναλυτικώτερον πῶς τὰ κατὰ τὰς ἐργα-
σίας τῆς Νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ 1914 καὶ τὸ μόνον ὅπερ
περὶ τῶν Νόμων τοῦ 1923 καὶ 1925 ἀναφέρεται εἶναι τὸ ἀποφθεγ-
ματικὸν ὅτι «Ἐὰν ἐπεκράτῃ ἡ νομοθετικὴ ἐργασία τῆς Ἐπιτροπῆς
(Διαρκῆς Σύνοδος καὶ Ἱεραρχία) δὲν θὰ ὠδηγούμεθα εἰς τὰ ἐπανα-
στατικὰ διατάγματα τοῦ 1923—1925 καὶ θὰ ἐξέλιπεν (sic) ὀκωσδήποτε
ἐν ζήτημα ἐκκλησιαστικόν....» Οἱ νόμοι οὗτοι ἀναλύονται μόνις εἰς
τὴν § η' (σελ. 55 ἐξ.).

Ἡ σπουδὴ, μεθ' ἧς ἡ μελέτη αὕτη ἐγράφη, ἀποδεικνύεται καὶ ἐξ
ἄλλων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑπερπεσσαράκοντα περιττῶν παρενθέσεων, εἰς
ἁ; ὁ σ. ἐθεώρησεν ἐκυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ καταφεύγῃ ἐκάστοτε διὰ
τὴν ἀποσαφήνισιν τοῦ καὶ ἄλλως ἀτημελήτου καὶ ἀσαφοῦς ὕφους αὐ-
τοῦ, εἰς τρόπον ὧστε εἰς πλείστα σημεῖα νὰ παρέχῃ σχολικῶν μαλλον
σημειώσεων τὴν ἐντύπωσιν ἢ συγγράμματος ἔχοντος ἀξιώσεις ἐπιστη-
μονικὰς. Ἐπίσης τί ἄλλο θὰ ἠδύνατο νὰ μαρτυρήσῃ ἡ ἀστοχος χρῆσις
ὠρισμένων λέξεων καὶ φράσεων καὶ τὰ περὶ τὴν σύνταξιν ἀμαρτήματα
ἂν μὴ τὴν σπουδὴν, μεθ' ἧς τὸ ἔργον ἐδόθη εἰς τὴν δημοσιότητα;
Διότι δὲν πιστεύομεν ν' ἄγνοῦν ὁ κ. Γ. Κονιδάρης ὅτι οὐδὲν προσθέ-
τουσιν εἰς τὴν πραγματείαν φράσεις ὡς αἱ ἀκόλουθοι: «ἡ Ἐκκλησία
εἶχε πλήρες δικαίωμα (ipso jure)....», (σελ. 5), «Τὸ κοινοβουλευτικὸν
σύστημα ὅπερ συννοῖ (!) τὴν νομοθετικὴν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν»
(σελ. 21). «Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς (σημ. ὅστις τῷ 1929 εἶναι ἡ ἡ πρὸ
πολλοῦ νεκρός!) Κωνσταντῖνος» (σελ. 36) «εἰς (γο. πρὸς) τὸν πρωθυ-
πουργὸν Βενιζέλον» (σελ. 36) ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ προτάσσει συνήθως τῶν
ὀνομάτων ζώντων προσώπων τὸ «κ.» (κύριος). Ἐπίσης εἶναι βῆβαιον
ὅτι εἰς ἀπροσεξίαν μᾶλλον ὀφείλονται ἐκφράσεις τινὲς προδίδουσαι τὴν
ἐλλειψιν τῆς ἀπαιτουμένης ἀπὸ νεαρῶν τοῦλάχιστον ἐπιστήμονας σω-
φροσύνης γλώσσης ἢ τῆς πολλῆς ἐν τῇ μελέτῃ διατυμπανισθείσης
«ἀντικειμενικότητος» τῆς ἐρεῦνης τοῦ σ. ὡς π.χ. 1) ὁ χαρακτηρισμὸς
τοῦ Φαρμακίδου ὡς ἀνδρὸς «πείσμονος καὶ οὐχὶ τόσον εἰλικρινοῦς»
(σελ. 9), 2) ἀποφθέγματι τοῦ σ. ὡς τό: «ἡ πολιτικὴ ἀνωμαλία, ἣτις
καταλήγει εἰς τὴν λυπηρὰν διχοστασίαν τοῦ Ἔθνους διὰ τῆς ἐπανα-
στάσεως τοῦ 1917» (σελ. 53) τὸ χαριτόβρυτον τόδε: «τοῦ Μητροπολίτου

Ἀθηνῶν Μελετήτου ἐκδιωχθέντος ἐν σχέσει πρὸς τὸ «ἀπεμάκρυνε τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν Θεόκλητον τῆς ἑδρας του» (σελ. 55) 3) ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὰ πολιτικὰ ζητήματα τοῦ 1917 διὰ τοῦ «..... τῆς ἐπανάστασεως ἐν Θίεσσαλονίκῃ ἐναντίον τῆς νομίμου κυβερνήσεως τῆς χώρας», 4) κρίσεις τινὲς τοῦ σ. ὡς ἡ ἀκόλουθος: «οἱ Ἰσραῶνται, τῶν νέων χωρῶν συνεκρότησαν ἀντικανονικὰς συνελεύσεις, μετ' οὐ πολὺ δέ... προθύμως, προσῆλθον ὡς δικασταὶ τῶν Ἀρχιερέων τῆς Αὐτοκρατορίας Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (σελ. 53), 5) ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς καταδίκης τοῦ ἀναθέματος ὡς «δικῶν ἐκ μέρους ἐκείνων οἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν μερίδα» (σελ. 54), καὶ 6) ἀφορισμοὶ ὡς ἑξῆς: II, τὸ ὁποῖον (νομοθέτημα) ἤλιπον οὐ θὰ ἐπισκύρου ἢ συνερχομένη μετ' ὀλίγον Δ'. Συνέλευσις, ἥς αἱ πράξεις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωσι μονιμότητος (sic) ἐφ' ὅσον ἀπειλεῖτο ἐκ τῆς μιᾶς παρατάξεως τοῦ πολιτικοῦ κόσμου» (σελ. 59). Οὐδ' ἄγνωστὶ βεβαίως ὁ σ. ὅτι εἶναι ἐντελῶς δὺςπιστοι ἐκφράσεις ὡς αἱ: «...ὡς ἐντολοδόχος τῆς Ἰσραῶντιας, ἣτις πλέον θὰ συνέρχηται» (σελ. 3) «...κοινοβουλευτικὴν μορφήν, ἣτις φαίνεται μᾶλλον εὐάρμοστος ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις» (σελ. 15) κ. ἄ. Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ὑπὸ κρίσει μελέτης, ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν ἅτινα ἠδυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν.

Ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν τώρα καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Δικαίως ἀέλαβε, νομίζομεν, ὁ σ. νὰ μελετήσῃ τοὺς λόγους δι' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῆ τὸ σημερινὸν Διοικητικὸν καθεστὼς τῆς παρ' ἡμῖν Ἐκκλησίας καὶ ὀρθῶς διαβλέπει ἐν αὐτῷ τὴν μέσην ὁδὸν ἢ τὴν «σύνθεσιν» ἣτις λύει τὸ ζήτημα μεταξὺ τῶν ἄκρως δισταμένων ἀπόψεων, τῆς τῶν φίλων τῆς διαρκοῦς Συνόδου μόνης ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς τῶν φίλων τῶν περιοδικῶν Συνόδων τῆς Ἰσραῶντιας ἀφ' ἑτέρου. Πολὺ φοβούμεθα ὅμως ὅτι ἐλάχιστα ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ του ὁ σ. διότι οὐ μόνον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς μελέτης ἀπασχολεῖ ἡ ἀνισοσκελὴς γεγονότων τινῶν ἐξιστόρησις καὶ ἡ ξηρὰ, ἀσύμμετρος καὶ ἐν πολλοῖς ἀσαφестаτῆ παραθέσις περιλήψεων τῶν σχετικῶν νομοθετημάτων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιχειρήματα ἅτινα προσάγει πᾶν ἄλλο ἢ συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς θεωρίας αὐτοῦ. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῆς ἱστορικῆς ἀφηγήσεως ἀποτελοῦσης ὄχι καὶ πολὺ περὶ τεχνον περιλήψιν κεφαλαίων τινῶν τῆς σχετικῆς γνωστοτάτης ἐργασίας τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ὅτε ν' ἀναφέρωμεν τὰ ζητήματα ἅτινα ἀκαίρως παρεμβάλλονται καὶ τὰς ἐπαναλήψεις καὶ τὰ προθύστερα, δι' ὧν ἄνευ οὐδεμιᾶς τῶν γεγονότων χρονικῆς ἢ λογικῆς ἀλληλουχίας

ἀδικεῖται ἢ κατὰ τρόπον ἄλλως ἀνθαίρετον διηρημένη ἱστορικὴ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος. Οὔτε καὶ θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς ὅσα ζητήματα θίγει παραμπιπτόντως καὶ λύει ἀνθαίρετως ἢ συγγραφῇ τοῦ κ. Κονιδάρη.

Θὰ ἴδωμεν ἀπλῶς πῶς ὁ σ. λύει τὸ κύριον τῆς μελέτης τὸ ζήτημα, ὃν ἀπλῶς διότι ἀδυνατοῦμεν νὰ συμφωνήσωμεν πρὸς τὰς γνώμας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδόλως ὑπ' αὐτῆς διεφωτίσθημεν περὶ τῶν λόγων, οἵτινες ἠνάγκασαν τὸν κ. Κονιδάρη νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς διαρκοῦς Συνόδου στερούμενος παντελῶς ἐπιχειρημάτων. Ὁ σ. συνάγει συμπεράσματα ἀπὸ τῆς ἀφηγήσεως αὐτοῦ, ἀίτια οὐδαμῶς ἐπ' αὐτῆς δύνανται νὰ στηριχθῶσι: Οὕτως ἀναγιγνώσκωμεν π.χ. ἐν § 1 (σελ. 8) τὰ ἐξῆς: «Κατὰ ταῦτα ἡ ἰδέα περὶ συστάσεως διαρκοῦς συνόδου, ὡς ἀνωτάτης διοικητικῆς ἀρχῆς τῶν Ἐπισκοπῶν τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος, εἶχε γίνει ἀποδακτὴ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πολιτείας... κτλ., κτλ. Πῶς ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐξ ὅσων προηγουμένως εἶχεν εἴτει ὁ κ. Γ. Κονιδάρης ἀποτελεῖ δυσχερέστατον πρόβλημα. Ἀπλούστατα εὐδὲν προηγουμένως εἶπε σχετικὸν περὶ τῆς γνώμης τῆς Ἐκκλησίας πλὴν τοῦ ὅτι οἱ ἀρχιερεῖ: «ἐζήτησαν τὴν διαρκυθμῶσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων» (σελ. 6), ἀποφαινόμενος ὅτι ἡ περὶ Συνόδου ἰδέα «ἦτο φυσικὸν νὰ γεννηθῆ, διότι οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐπίσκοποι ἐγνώριζον παρὰ τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου τὸν θεσμόν τοῦτον» (αὐτόθι). ἐν σελ. 7 ἀναφέρει ὅτι «ἡ ἐκθεσις τῶν ἀρχιερέων ἢ ὑποβληθεῖσα πρὸς τὴν ἐν Τροιζήνι Συνέλευσιν δὲν ἐξετελέσθη». Ἄλλ' οὐδαμοῦ προηγουμένως ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ἐκθέσεως ταύτης τῶν ἀρχιερέων, καίτοι αὕτη θ' ἀπετέλει ἐν προκειμένῳ τὴν ἐπισημοτέραν ἐκδηλωσιν τῶν γνώμων τῆς Ἱεραρχίας περὶ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἐντελῶς δ' ἄγνωστον εἶναι διὰ τὴν πραγματείαν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκθέσεως ταύτης. Ἐν σελ. 8 ἀναφέρει ὅτι «ἡ μελέτη τῶν πηγῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης» ἔπεισε τὸν σ. περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἱεραρχία ἐνδιαφερομένη διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Πολιτείας «διὰ τὸ διοικητικὸν τῆς Ἐκκλησίας σύστημα εἶχεν ἐπιπεφρασμένην τὴν γνώμην ἣν εἶδομεν»· ἀλλ' ὁμως οὐδαμοῦ οὐδεμίαν γνώμην τῆς Ἱεραρχίας ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ «εἶδομεν». Ἐὰν δὲ πράγματι ὁ σ. ἐμελέτησε «τὰς πηγὰς» τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἄπορον πῶς οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν ἐκθεσιν τῶν Ἱεραρχῶν πρὸς τὴν ἐν Τροιζήνι Συνέλευσιν συγκεκοιμένως πῶς παραπέμπει, μηδαμοῦ ἀναφῶν παρὰ τίνι δύναται τὴν ἐκθεσιν ταύτην νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης.

Δεχόμεθα ὅτι ἦτο φυσικὸν οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ προ-

τιμήσωσι τὸ ἔτοιμον ἤδη σύστημα τῆς διαρκοῦς Συνόδου, ἐφ' ὅσον εἶχον συνειθίσαι εἰς τοῦτο παρὰ τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ, ἐντεῦθεν δ' ἴσως ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἄλλοις σοβρᾶς ἀντιδράσεως κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Mauger, προσθέτομεν ὅμως ὅτι δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ὅτι μόλις ἐξελθούσα τοῦ Ἐθνικοῦ ἀγῶνος ἡ Ἐκκλησία, καθημαγμένη ὅπως ἦτο εἶχε προβλήματα ὑπάρξεως νὰ λύσῃ ἐστρεφεῖτο δὲ καὶ τῶν πλήρως κατηρητισμένων σιελσῶν ἀναθὰ ἠδύναντο νὰ ἐνστερνισθῶσι καὶ διεξαγάγῃσι τελεσφόρως, τὸν ἀγῶνα πρὸς τὴν κανονικὴν ἀποκατάστασιν αὐτῆς. Καίτοι ἡ μακρὰ ἐν τῇ Μεγ. Ἐκκλησίᾳ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τῆς διαρκοῦς Συνόδου, δὲν ἀποτελεῖ καὶ ἔνδειξιν τῆς ἀχρηστεύσεως τῶν περὶ τοῦ Συνοδικοῦ συστήματος κανόνων, ὡς θὰ ἴδωμεν, περαιτέρω θὰ εἴμεθα ἐν τούτοις εὐγνώμονες εἰς τὸν σ. εἰάν ἀτέφωγεν ἀορίσ. ους ἐκφράσεις καὶ εἰάν εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ ἔξετάσῃ τὰς ἱστορικὰς συνθήκας αἵτινες, ἐπέβαλον τὴν ἀπὸ τοῦ γενικοῦ κανόνος ἐξαιρετικὴν παρέκλισιν. Θ' ἀγνοῖ ἴσως ὁ σ. ὅτι εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὡς ἡ λατινοκρατία, π.χ. ἢ ἀναφέρει ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῶν κανόνων αὐτῶν εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν βαρβαροκρατουμένων ἐπαρχιῶν ν' ἀπουσιάζωσιν ἀπὸ τὰς γεν. συνόδους, ὅπως ἐπιτρέπεται καὶ ἡ παράλειψις τῶν τακτικῶν συνελεύσεων τῆς ἱεραρχίας, ὅταν ἐπιβέλλετο αὕτη διὰ λόγους ἀνωτέρας βίας. Εἶναι περίεργον ὅμως πῶς ὁ σ. δὲν ἀντελήφθη ὅτι μᾶλλον ἐναντίον τῆς γνώμης του εἶναι ἡ πληροφορία αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὅτι «Καὶ ἐν Ρωσσίᾳ ἀνάγκαι ἐκκλησιαστικαὶ καὶ πολιτικαὶ (μεταρρυθμίσεις Μ. Πέτρου) ἐπέβλεπον τὴν συγκρότησιν Συνόδου...» (σελ. 17) καὶ ὅτι «Κατὰ τὸν Μεσαίωνα, καὶ δὴ κατὰ τὴν λατινοκρατίαν καὶ ἔνεκα ταύτης ἔπαυσαν αἱ ἐνιαύσιοι Σύνοδοι» (σελ. 18) καὶ ἀπάλιν ὅτι περὶ τῶν ἐνδημουσῶν Συνόδων «οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι ἀντικανονικαὶ καὶ δὲν πρέπει νὰ συνέρχονται, ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἀναγκῶν συνεκάλει τὰς Συνόδους» (σελ. 19), τί ἄλλο σημαίνει τὸ «ἐφ' ὅσον» τοῦτο εἰ μὴ ὅτι αἱ περιστάσεις αἷ διήρχετο ἡ Ἐκκλησία τότε ἐδικαιολόγουν τὴν ἀπὸ τοῦ κανόνος παρέκλισιν; Καὶ ἐξ ὅσον ἀκόμη ὁ κ. Κοινδάρης φέρει διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι «ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως διαρκοῦς Συνόδου εἶναι προφανὴς ἐκ τῶν διαφόρων ἐγγράφων» (αὐτόθι) οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει εἰ μὴ ὅτι αἱ περιστάσεις ἐπέβαλον τὰς διαρκεῖς συνόδους. Καίτοι εἰς ἓν μόνον ἐγγράφον παρὰπέμπει τὸ «χρυσόβουλλον τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας Ἰωάννου Βασιλείου 1641» ἢ ἐν ὑποσημειώσει ὅμως π' ἐρατιθεμένη ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου περικοπὴ ἀποδεικνύει ἀκριβῶς τὸ ὀρθὸν τῆς ἀντι-

ρήσεως ἡμῶν. «Καὶ ἐπειδὴ—λέγει τὸ ἔγγραφο—δὲν εἶναι μπορετὸν οἱ πάντες (τ. ἔ. μητροπολίται) εἰς τὸ παρὸν νὰ εὗρισκωνται (ἐν Κ) πόλεις) θέλω... νὰ εὗρισκωνται τέσσαρες ἐξ αὐτῶν ἢ... τρεῖς τὸ ὀλιγότερον εἰς μεγάλην ἢ μικρὰν χερσίαν νὰ μὴ λείπωσι» (αὐτόθι ὑπόσημ. 2). Τί ἄλλο σημαίνει τὸ «ἐπειδὴ» τοῦτο εἰ μὴ ὅτι ἐξ ἀνάγκης εἴμῃθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν μίαν ἐξαίρεσιν καὶ ὅτι τὸ ὀρθότερον θὰ ἦτο ἂν ἦτο δυνατὸν «εἰ πάντες νὰ εὗρισκωνται» (ἐν Κ) πόλεις) καὶ τί ἄλλο σημαίνει τὸ «εἰς τὸ παρὸν» εἰ μὴ ὅτι προϋκκετο περὶ μέτρου προσωρινοῦ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβαλλόμενον; «Ἡ Σύνοδος κατέστη ἐξ ἔθους κανονική, ἀναγνωριζομένη ἐπισήμως. Ἐδέχοντο ταύτην ὡς κανονικὴν» ἰσχυρίζεται καὶ πάλιν ὁ σ. (αὐτόθι) Ναί, καὶ οὐδεις ἀμφισβητεῖ τὴν κανονικότητα τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων ἐκείνων ὅπως καὶ τῶν σημερινῶν, ἀπλούστατα διότι καὶ ἐκεῖναι καὶ αὗται ἐπεβλήθησαν ἐξ ἀνάγκης» καὶ οἱ Κανόνες ἀναγνωρίζουσι τὴν τοιαύτην «οἰκονομίαν». Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ὅταν ἡ Ἐκκλησία δύναται νὰ ρυθμίσῃ τὰ καθ' ἑαυτὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον συνοδικὸν σύστημα καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς περᾶξιν, παρεχομένων τῶν «ἀναγκῶν» αἰκινες ὑπέβυλον τὰ κατ' οἰκονομίαν μέτρα δὲν θὰ εἶναι συμφωνοτέρα πρὸς ἑαυτήν, πολλῶ δὲ μᾶλλον τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσιν ἅμα νὰ ἐπιδιώξῃ ὅπως ἀπαλλαγῇ τὸ ταχύτερον θεσμῶν «ἐξ ἀνάγκης» καὶ μόνον «κατ' οἰκονομίαν» κινονικῶς ἔστω ἐπιτρεπομένων. Ἡ συζήτησις θὰ περιτέτυεν ἂν ὁ σ. ἦτο συνεπέστερος πρὸς ἑαυτὸν ἐφ' ὅσον καὶ περαιτέρω ὁμολογεῖ ὅτι «ἡ διαρκὴς Σύνοδος προσφυέστατα (;) ἔφηρημόσθη ἐν Ἀνατολῇ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας» (σελ. 20). Ὁ σ. ὁμως ἰσχυρίζεται, παρὰ ταῦτα, ὅτι ἡ διαρκὴς Σύνοδος «εἶναι κανονική καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταργηθῇ» (σελ. 22), καθ' ὅσον, ὡς λέγει «ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως αὐτῆς συνηγορεῖ ἡ μακρὰ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἥτοι ἡ παράδοσις, ἐφ' ἧς ἐρείδεται καὶ ὁ διοικητικὸς ὄργανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας» (σελ. 20). Ἀλλὰ προφανῶς λησμονεῖ ὁ κ. Κονιδάκης ὅτι αἱ κατ' οἰκονομίαν ἀπὸ τῶν κανόνων παρεκκλίσεις δύνανται ἀπλῶς ν' ἀποτελῶσι προηγούμενα ἐφ' ὧν ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἢ ὑπὸ ἀναλόγους περιστάσεις στηρίζεται βεβαίως τῆς οἰκονομίας ἡ ἐπανάληψις, δὲν ἀποτελοῦσιν ὁμως αὗται «παράδοσιν» ὑποχρεωτικῶς δεσμεύουσαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δὴ ἐναντίον τῶν κανονικῶν αὐτῆς διατάξεων. Ἐὰν ἡ γνώμη τοῦ σ. ἦτο ἀληθής, περὶ τῆς διαρκοῦς Συνόδου, προκειμένου διατὶ δὲν θὰ ἠλήθευε καὶ ἐπὶ μυριάδων ἄλλων περι-

πτώσεων, καθ' ὅς ἢ ἀνωτέρα τις βία, ἢ αἱ ἱστορικαὶ περιστάσεις, ἢ καὶ αὐτὴ ἡ ἀμάθεια ἐπέβαλον παρεκκλίσεις ἀπὸ τῶν κανόνων αἵτινες ἴσχυσαν καὶ ἴσχυουν ἐπ' ἑκατοντατηρίδας ὀλοκλήρους. Ἄλλοίμονον εἰς πᾶσα «οἰκονομία» ἀνάγουσα τὴν ἀρχὴν αὐτῆς μάλιστα μέχρι τοῦ 1593, θὰ ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ «παράδοσιν» ἀνατρέπουσαν τὴν ἰσχύν τῶν κανόνων τῆς Οἰκουμένης. Ἐκκλησίας! Ἐὰν ἡ ἀρχὴ αὕτη γίνῃ ἀποδεκτὴ οὐδόλως πρέπει ν' ἐκπλαγῇ ὁ σ. εἰς ὀλοκλήρον τὸ κανονικὸν οὐστῆμα τῆς ὀρθοδοξίαν ἀντικατασταθῆ διὰ τοῦ συνόλου τῶν ἀντικανονικοτήτων, αἵτινες ἐπεκράτησαν κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας.

Ἡ διὰ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου ἀναγνώρισις τοῦ γεγονότος τῆς ἐγκαθιδρύσεως διαρκ. Συνόδου ἐν Ἑλλάδι μόνον αὐθαιρέτως δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς σημαίνουσα ἐξ ἄπαντος καὶ πατριαρχικὴν προτίμησιν πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο ἄπορον δὲ πῶς ὁ σ. λησμονεῖ τόσον τὴν μητρικὴν του γλώσσαν ὥστε νὰ παρεξηγῇ τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον Ζ' χαρακτηρίζουσα τὸ διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1923 σύστημα ὡς «μᾶλλον ἄλλως τε πρὸς τοὺς κανόνας καὶ τὴν ἀρχαίαν τῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν *σύμφωνον*». Τὴν φράσιν ταύτην ἐρμηνεύων ὁ κ. Κονιδάρης συνάγει τὰ ἐξῆς: «Τὸ Πατριαρχεῖον λοιπόν, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, μὲ πολλὴν ἐπιφυλακτικότητά ἐκφράζεται περὶ τοῦ νέου καθεστώτος» (σελ. 62 ὑποσ. 1). Ἄλλὰ «ὡς παρατηρεῖ—ἀκριβῶς—ὁ ἀναγνώστης» ὅπως τοῦναντίον συνάγεται ἐκ τῆς φράσεως ταύτης: ὁ Πατριάρχης *ἀνεπιφυλάκτως* χαρακτηρίζει τὸ νέον καθεστῶς «μᾶλλον» *σύμφωνον* δηλ. «*συμφωνότερον*» πρὸς τοὺς κανόνας καὶ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ σ. ὅμως ριψοκινδυνεύει καὶ ἐπὶ ἐτέρας τινὸς φράσεως τοῦ αὐτοῦ Πατριαρχικοῦ ἐγγράφου διὰ νὰ συναγάγῃ ἐξ αὐτῆς τὸ πρωτιάκουστον ὅτι ἡ Μ. Ἐκκλησία δυσηρηστήθη διὰ τὴν κατάργησιν τῆς διαρκοῦς Συνόδου. Οὐδαμῶς παραγνωρίζοντες—ἐγραψεν ὁ Γρηγόριος Ζ'.—τοὺς σπουδαίους πάντως λόγους τοῦ ὑπεριτάτου τῆς Ἀγ. Ἐκκλησίας συμφέροντος οἵτινες ὑπηγόρευσαν τὴν ἀπόφασιν τῆς καταργήσεως τοῦ ἄχρι τοῦδε κατὰ τὸν Συνοδικὸν Τόμον ἰσχύοντος συστήματος...» Δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς τοὺς παροικοῦντας ἐν Ἰερουσαλήμ ὅτι τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον ἀναγνωρίσαν κατ' οὐσίαν ὅσα περὶ τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῶν ὑστέρων εἰς τὴν ἐγκρισίν αὐτοῦ ὑπεβλήθησαν περιέλαβεν ἐν τοῖς ὄροισ τοῦ Συνοδικοῦ Τόμου καὶ τὰ περὶ διαρκοῦς Συνόδου καὶ οὕτως ἐπισήμως τευλάχιστον αὕτη ἐφαίνεται ἀπορροεύσασα ἀπ' αὐτοῦ φυσικὸν δ' ἦτο νὰ γίνῃ μνηστία τοῦ πράγματος ἐν τῇ ἀναθεωρήσει τοῦ συστήματος τούτου καὶ τῇ ἀναγνωρίσει τῆς μεταβο-

λῆς τοῦ 1923. Πῶς ἄλλως ἠδύνατο νὰ ἐκφρασθῆ ὁ Πατριάρχης ἀναγνωρίζων τὸ νέον καθεστῶς εἰ μὴ ἀνακαλῶν τὰ διὰ τοῦ Συν. Τόμου ἀντιθέτως τ' ἐθεσπισμένα; Ὁρθότατα τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον διετίδες λόγους ὑπερτάτου τῆς Ἁγ. Ἐκκλησίας συμφέροντος» ἐν τῇ μεταβολῇ ταύτῃ, τοὺς ὁποίους προφανῶς εἶναι ἀδύνατον νὰ διακρίνη ὁ σ. βλέπων ὑπὸ τὸ πρῶσιμα ὅπερ ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ διακρίνη ἐπιφυλακτικότητα καὶ ὑπὸ λεπιότητος συγκαλυπτομένην δυσαρέσκειαν καὶ ἐν αὐτῇ ὡ; εἶδομεν τῇ ἀνεπιδέκτῳ παραξηγήσεως πατριαρχικῆς δηλώσει ὅτι τὸ καθεστῶς τοῦ 1923 ἦτο «μᾶλλον σύμφωνον» πρὸς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλ' οὐκ εἰ καὶ ἂν ἦτο ἀληθὲς ὅτι ἡ Μεγ. Ἐκκλησία ἐκηρύχθη κατὰ τοῦ κανονικοῦ συστήματος, εἰς ὠρισμένας τινὰς περιπτώσεις, θὰ ἠδυνάμεθα τόσον αὐθαρέτως νὰ γενικεύσωμεν τὴν καταδίκην αὐτοῦ. Τὸ περίεργον ὁμῶς εἶναι ὅτι τὰ σπουδαιότερα ζητήματα τὰ ὁποῖα ἔδει εὐρύτερον ἐν τῇ πραγματείᾳ νὰ ἐρευνηθῶσι θίγονται ἀπλῶς ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι τοῦ βιβλίου. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἐὰν ἔπραπεν ἡ μελέτη νὰ περ ἔχη ἐξάπαντος καὶ ἀφθονίαν ὑποσημειώσεων, θὰ ἠδύνατο νὰ τοποθετηθῶσιν ἐν αὐταῖς αἱ περιλήψεις τῶν νόμων καὶ αἱ διάφοροι ἀσημαντοὶ μικρολεπτομέρεια τῶν γεγονότων αἱ διὰ μακρῶν—ἐπὶ βλάβῃ τοῦ θέματος—καὶ ἂ ἐπαρκῶς, ἐν τούτοις, ἐκτιθέμεναι ἐν τῷ κυρίῳ τῆς πραγματείας μέρει, αἱ ὁποῖαι προφανῶς ἐξαντλοῦσι τοῦ ἀναγνώστου τὴν ὑπομονήν. Τότε δὲ οὐδεμίαν ἀνάγκη θὰ ὑπῆρχε τῶν διακοπῶν καὶ τῶν ἐπαναλήψεων καὶ τῶν προθυστέρων καὶ τῶν περιτιπῶν ἐπεξηγηματικῶν παρενθέσεων καὶ τῶν ἄλλων ἀτάκτων εἰς τὰ ὁποῖα ἐπανειλημμένως προσκόπτει ἡ ὑπὸ κρίσιν μελέτη καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐξέτασις θὰ ἀπῆται συγγραφὴν διπλασίαν ἴσως τῆς κρινομένης.

Ἐξ ὧν ἡμεῖς τοῦλάχιστον γνωρίζομεν οὐδεμίαν σοβαρὰ ἀντιρρησης διατυποῦται σήμερον κατὰ τῆς διαρκοῦς Συνόδου ὡς ἐντολοδόχου τῆς συνελεύσεως τῆς Ἱεραρχίας, φαίνεται δὲ καὶ ἡμῖν τὸ σύστημα τοῦτο «μᾶλλον σύμφωνον» πρὸς τὰς σημερινὰς περὶ διοικήσεως ἀνιλήψεις καὶ οὐδόλως ἀντίθετον πρὸς τὸ ἀρχαῖον συνοδικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον ἐνισχύει ἀντὶ νὰ καταργῆ. Προτιμῶμεν δὲ τὸ σημερινὸν καθεστῶς ὅχι διότι «συναινῆ», ὅπως νομίζει ὁ κ. Κονιδάρης, ἀλλὰ διότι διακρίνει τὴν ἐκτελεστικὴν ἀπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καὶ διότι δὲν ἐπιφορτίζει τὸν Πρόεδρον εὐθύνας καθιστώσας δυσβάστακτον τῆς προεδρίας τὸ βάρος καὶ συχνάκις μεταβαλλούσας αὐτὸν εἰς στόχον ἀδίκων ἐπιθέσεων, ὡς ἐπ' ἐσχάτων συνέβη εἰς τὸν Προεδριστὸν τῆς ἐν Ἑλλάδι

Ἐκκλησίας. Δὲν πιστεύομεν ὅμως ὁ σ. νὰ νομίζῃ ὅτι ἐξεδηλώθησαν πράγματι καὶ παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον τοῦ νόμου 1923 ἐφαρμογὴν «αἱ ἀπολυταρχικαὶ τάσεις τὰς ὁποίας ἐφοβήθησαν οἱ φίλοι τῆς Διαρκοῦς». Ἄλλ' οὔτε καὶ ὑπάρχει παρ' ἡμῖν τὸ ἐνδόσιμον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι δύναται ν' ἀποβῇ «ἐπικίνδυνος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους» ἢ δύναμις τοῦ Προέδρου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Διότι ἂν ὑπάρχῃ τι διὰ τὸ ὅποιον θὰ ἠδύνατο ἢ Ἐκκλησία ἢ Ἑλληνικὴ νὰ κατηγορηθῇ, τοῦτο εἶναι ὅτι ἐλάχιστα μέχρι τοῦδε ἐφρόντισε περὶ ἑαυτῆς, συνταυτίσασα τὴν τύχην αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ Κράτους· ἴσως δὲ καὶ ἂν πάσχη σήμερον ἢ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἰς τοῦτο κατὰ μέγα μέρος τὸ γεγονός δρῶνται πλεῖσται τῶν δεινοπαθημάτων αὐτῆς.

Εἴμεθα βέβαιοι ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅτι ἀπὸ μόνα τὰ διοικητικὰ συστήματα, οἰαδήποτε καὶ ἂν ᾧσι ταῦτα, οὐδαμῶς ἐξαρτᾶται ἡ εὐημερία καὶ ὁ θρίαμβος τῆς Ἐκκλησίας. Χρειαζόμεθα πρὸ παντὸς τὴν πίστιν τοῦ ποιμνίου καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν ποιμένων διὰ τὰ ἴδωμεν ἡμέρας καλυτέρας, χαίρομεν δ' ὅτι ἐν ταύτῃ συμφωνεῖ καὶ ὁ σ. (σελ. 80). Τοιαῦτα ζητήματα, οἷον τὸ ὑπὸ τῆς μελέτης τοῦ κ. Κονιδάκη ἐξετασθέν, δεόν νὰ ἐξετάζωνται πάντοτε μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης σοβαρότητος καὶ προσοχῆς.

Ἄνεξαρτήτως ὅμως τῶν ἀτελειῶν, τὰς ὁποίας ἐμφανίζει τὸ πρῶτον τοῦτο αὐτοῦ μελέτημα, εἶνε ἐπαίνου ἄξιον διὰ τὴν ἐφρῆσιν τὴν ὁποίαν δεικνύει πρὸς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας.

ΕΜΜ. Γ. ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΟΣ

Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν: Ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος Β'. (1276—1316) ἐν Ἀθήναις (ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος Βυζ. σπουδῶν) 1929.

—Περὶ τῆς ἀποδομένης εἰς τὸν Μ. Φώτιον δοξασίας περὶ ὑπάρξεως δύο ψυχῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐν Ἀθήναις (Ἀποσπάσμα ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) 1930.

—Ἡ Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας ἐν ἀρχῇ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος «Ἐκκλησ. Φάρος» ΚΘ'. 1930, σ. 106—146.

—Σημείωμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, «Νέα Σιών» ΚΔ'. 1929, σ. 730—734.

Sophie Antoniadis, L'Évangile de Luc, Esquisse de Grammaire et de Style, Paris 1930. Ἡ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως Leyde ἑλληνικὴ καθηγήτρια Σοφία Ἀντωνιάδου ἐξετάζει ἐν τῇ ἀρίστη ταύτῃ πραγματείᾳ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως, ἀναλύουσα αὐτὸ γραμματικῶς καὶ συντακτικῶς καὶ ἐρευνῶσα τὸ γλωσσικὸν ὕφος αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸ καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλους ἀρχαίους καὶ νέου συγγραφεῖς.

Δ. Σ. Μπαλάνου, Οἱ Μπαλάνοι Διδάσκαλοι τοῦ Γένους, ('Ανατύπωσις ἐκ τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν») Ἐν Ἰωαννίνοις 1930. Παρέχονται ἐμπειριστατικὰ πλήρη πληροφορία περὶ τοῦ Μπαλάνου Βασιλοπούλου († 1760) τοῦ Κοσμᾶ Μπαλάνου († 1807) καὶ ἄλλων τῆς αὐτῆς οἰκογενείας Διδασκάλων τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Σχολῆς.

Εὐγ. Μιχαηλίδου, Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ Κοράνιον, Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1930. Ὁ Καθηγητὴς καὶ Διευθυντὴς τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φόρου» Ἀλεξανδρείας κ. Εὐγένιος Μιχαηλίδης, γνώστης ἀριστος τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης, ἐκθέτει ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ τὴν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν τοῦ Κοραίου. Κατ' αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη ὑπερφυσικῶς ἐκ τῆς «ἀγνῆς πάσης κηλίδος Μαριάμ», ἐγεννήθη ἐν Βηθλεέμ, δὲν ἦτο ὁμοῦς Θεὸς ἀλλ' ἐνδοξὸς καὶ ἐνάρετος Προφήτης, Διδάσκαλος καὶ Ἀπόστολος πεπρωτισμένος διὰ θείας δυνάμεως, ἐτέλεσε δὲ θαύματα. Τοιαῦτα θαύματα ἀναφέρει τὸ Κοράνιον τὴν θεραπείαν τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ, τὴν θεραπείαν λεπροῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν νεκρῶν Ἐπίσης τὸ Κοράνιον ἐξ Ἀποκρύφων Εὐαγγελίων παραλαμβάνον ἀναγράφει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὠμίλει ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας, ἐδημιούργησε πτηνὸν ἐκ χοῦς καίρων, κατεβίβασεν οὐρανὸθεν τράπεζαν πλήρη φαγητῶν καὶ τέλος μετεμόρφωσε τοὺς ἀπιστοῦντας Ἰουδαίους. Τὸ Κοράνιον ἀρνεῖται τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ παραδεχόμενον ὅτι ὁ Θεὸς μετεκαλέσατο αὐτὸν παρ' ἑαυτῶ. Ἔτερος ἀντ' αὐτοῦ ἐσταυρώθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Τὸ Κοράνιον ἀποκρούει τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Γ. Μπαλάστσφ, ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ η'. Παλαιολόγος καὶ τὸ ἱδρυθέν τῇ συνδρομῇ αὐτοῦ Κράτος τῶν Ὀγούζων παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου, Σόφια 1930. Ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας δημοσιεύει ἑλληνιστὶ ἐν τῷ ἀνωτέρω τεύχει περίληψιν ἀρίστης ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἱστορικῆς ἐρεῦνης ἣν ἀνεκοίνωσεν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Γ'. Βυζαντιολογικῷ Συνεδρίῳ. Ἐκτίθησιν ἐν αὐτῇ τὴν ἱστορίαν τοῦ τῇ συνδρομῇ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ η'. Παλαιολόγου κατὰ τὸ ἔτος 1263 ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τοῦ Εἰξεινοῦ ἱδρυθέντος Κράτους τῶν Ὀγούζων ἦτοι Σελτζούκων Τούρκων, ὅπερ διήρσεν ἐπὶ 130 ἔτη καὶ ὑπῆρξεν ἀνεξάρτητον, ἔχον Ἐξαρχον ἐξαρχώμενον πνευματικῶς παρὰ τοῦ Πατριαρχεῖου ΚΠόλεως.

Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως, Συμπλήρωμα Ἀγιορειτικῶν Καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας (Μνημεῖα Ἀγιολογικά) Paris (Chennevières-sur-Marne, L' Ermitage, 9 Rue du Pont. Seine et Oise) 1930. Τὸ πολύτιμον τοῦτο συμπλήρωμα τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1924 καὶ 1925 ἐκδοθέντων ἐν Παρισίοις Καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας, περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ Ἀγιολογικὰ μνημεῖα τῶν δύο μεγάλων Βιβλιοθηκῶν τῶν εἰρημένων Μονῶν ἦτοι βίους, μαρτύρια, λόγους, ὁμιλίαις, θαύματα, διηγήσεις καὶ πᾶν ἱστορικὸν ἢ σχέσιν οἰανδήποτε ἔχον κείμενον οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἁγίους ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν ἐορτήν. Τὸ ἔργον εἶναι διηρημένον εἰς τρία μέρη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον περιέχει ἀλφαβητικῶς τοὺς ἁγίους καὶ πᾶν τὸ σχετιζόμενον πρὸς τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν, τὸ δευτέρον τὰ ἀγιολογικὰ μνημεῖα τῆς περιόδου τοῦ Τριωδίου ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώ-

νου καὶ Φαρισαίου μέχρι τοῦ Πάσχα, τὸ δὲ τρίτον τὰ ἀγιολογικὰ μνημεῖα τῆς περιόδου τοῦ Πεντηκοσταρίου, ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Δευτέρας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοιαύτης διαιρέσεως κατέστη εὐχρηστοτάτη ἡ πολυτιμος αὕτη ἔκδοσις, διότι ἀλφαριθμητικῶς παρατιθένται τὰ κείμενα, ἀλφαριθμητικῶς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων ἐν τῷ πρώτῳ μέρει, ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ καθημερινὰς ἐκάστης ἐβδομάδος, οὕτως ὥστε ὁλόκληρος ὁ τόμος ἀποτελεῖ εὐρετήριο. Ὁ ἀκάματος ἐκδότης βοηθούμενος καὶ ὑπὸ πολυτίμων ἀγιορευτῶν συνεργατῶν, Ἀσκαδίου Βατοπαιδινοῦ καὶ Σπυριδῶνος Λαυριώτου δὲν ἀνέγραψεν ἀπλῶς τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τῶν Βιβλιοθηκῶν τῶν δύο Μονῶν ἀποτεθησαυρισμένα ἀγιολογικὰ κείμενα, σημειώσας τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἐκάστου κειμένου, ἀλλὰ καὶ ἐσημείωσε τὰ ἐκδεδομένα ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ Πατρολογία Migne ἢ ἐν ἄλλαις ἐκδόσεσι, ἐπὶ πλέον δὲ παρέθηκε τὰ ἐν ἐκάστῳ μνημείῳ σημειώματα ποιητῶν ἢ κατοχῶν τῶν κωδίκων. Ἐν τέλει δ' ἐπισυνῆψε λεπτομερῆ πίνακα συγγραφέων. Οὕτω κατέστη ἡ ἔκδοσις αὕτη πολυτιμος καὶ τελεία ἐκ πάσης ἐπόψεως. Εἰς τὴν «Ἀγιορευτικὴν Βιβλιοθήκην» προσετέθη ἀνεκτίμητος θησαυρός, ὁ δὲ Σεβ. Σωφρόνιος καὶ οἱ συνεργάται αὐτοῦ εἶναι ἀξιοὶ θερμοτάτων συγχαρητηρίων.

Ἀρχιμ. Παναρέτου Τοπαλίδου, ὁ Πόντος ἀνά τοὺς αἰῶνας, Ἐν Δράμῃ 1929, σ. 325. Ὁ σ. συνεκέντρωσεν ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ τὰς περὶ τοῦ Πόντου ἱστορικὰς πληροφορίας ἀνά τοὺς αἰῶνας ἐκτενέστερον δ' ἐξετάζει τὴν κατάστασιν τοῦ Πόντου κατὰ τοὺς νέους καὶ νεωτέρους χρόνους. Ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ ἐκτίθησι τὴν ἱστορικὴν προέλευσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἐν Ρωσίᾳ ἐκ Πόντου Ἑλληνισμοῦ, ὡσαύτως ἰδιαιτέρως ἐξετάζεται ἡ πολιτικὴ κατάστασις τοῦ Πόντου διαρκοῦντος τοῦ παγκοσμίου πολέμου, δημοσιεύονται δὲ διάφορα ἔγγραφα, διευκρινίζοντα τὴν κατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκείνης χώρας. Ἐπισυνάπτεται δὲ καὶ στατιστικὸς πίναξ πολλὰς καὶ χρησίμους παρῶν πληροφορίας.

M. Jugie, A. A., Homéliees Mariales byzantines, Textes grecs-édités et traduits en latin (=Patrologia Orientalis de R. Graffin—F. Nau, t. XIX fasc. 3). Paris Firmin-Didot. 1926, παρατίθενται λόγοι σχετικοὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον Μαρίαν τοῦ Θεοδώρου Ἀγκύρας († μετὰ 438-446) τοῦ Χρυσίππου Πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων († 479) τοῦ Ἰωάννου Θεσσαλονίκης († περὶ τὸ 630) τοῦ Εὐθυμίου ΚΠόλεως († 5 Αὐγ. 917) τοῦ Νικολάου Καβάσιλα († 1371) καὶ τοῦ Γεωργίου Σχολαρίου († μετὰ τὸ 1468). Οἱ λόγοι οὗτοί εἰσιν ἐκδεδομένοι, ἀλλ' ὁ κ. Jugie ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων κωδίκων διώρθωσε τὸ κείμενον.

Nilo Borgia Jeromonaço, Ὁρολόγιον, Diurnodelle chiese de Rito Bizantino, Grottaferrata 1929 (Orientalia Christiana, vol. XVI, 56). Ἐν προλόγῳ τῆς β'. ταύτης ἐκδόσεως ὁ ἐλλόγιμος Ἱερομόναχος τῆς Κρυπτοφέρρης Νεῖλος Βόργια παρέχει λεπτομερεῖς εἰδήσεις περὶ τῆς συνθέσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν ἃς τοῦτο περιέχει, ἐφεξῆς δ' ἐξετάζει τὴν σχέσιν τοῦ Ὁρολοῦ πρὸς τὸ Εὐχολόγιον, τὸ Τυπικόν, τὸ Ψαλτήριον καὶ ἀναλύει τὰς

Ἀκολουθίας Ἑσπερινοῦ, Ἀποδείκνου καὶ λοιπῶν Ἀκολουθιῶν, ἐν ἐπιμέτρῳ δὲ παρατίθῃσι τὴν Ἀκολουθίαν Ἀσματικοῦ Ἑσπερινοῦ ἰδίως καὶ Ἀσματικοῦ Ἑσπερινοῦ μετὰ Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων. Ὁ ἄλλόγιμος ἱερομόναχος ἐξετάζει τὰ τοῦ Ὡρολογίου μετ' ἀκριβείας καὶ πλήρους γνώσεως.

Michael d'Herbigny, L' Islam naissant, notes psychologiques, (Orientalia Christiana, XIV, 2) Roma 1909. Μετὰ βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ Κορανίου καὶ τοῦ Ἰσλάμ ὁ Σεβ. συγγραφεὺς εἰσαγωγικῶς ἐκτίθει τὸ κατὰ τὴν χώραν καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἰσλάμ τὸν βίον τοῦ Μωάμεθ, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν μεταγενεστέραν πορείαν τοῦ Ἰσλάμ, εἶτα δ' ἐν πρώτῳ μέρει τὴν θερησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ Μωάμεθ, τὴν σύνθεσιν τοῦ Κορανίου ἐν δευτέρῳ καὶ ἐν τρίτῳ τὴν ψυχολογίαν τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ἐν παραρτήματι παρατίθῃσι κείμενά τινα Ἰουδαϊκὰ καὶ χριστιανικὰ τοῦ Κορανίου.

Th. Spracil, S. I. Doctrina Theologiae Ecclesiae Orientis Separati de SS. Eucharistia 1—11, Roma (Orientalia Christiana XIII, 3. XIX, 1) 1928—9. Ἐν τῷ α'. τεύχει τῆς ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν ἐπιστημονικῆς πραγματείας μετὰ τὴν παράθεσιν πλουσίας βιβλιογραφίας ἐξετάζεται γενικῶς ἡ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας περὶ Εὐχαριστίας, ἐν δὲ τῷ β'. ἐιδικώτερον ἡ διδασκαλία περὶ τῆς μορφῆς, περὶ τοῦ ἄρτου τῆς Εὐχαριστίας περὶ τῆς κοινωνίας ἀπ' ἀμοτέρων τῶν εἰδῶν. Ὁ σ. συγκρίνει τὴν διδασκαλίαν ταύτην πρὸς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὑποδεικνύει τὰς ὁμοιότητας αὐτῆς καὶ διαφοράς. Παρὰ πᾶσαν τὴν προσπάθειαν τοῦ σ. πρὸς δικαιολογίαν τῆς λατινικῆς διδασκαλίας ἡ πραγματεία αὐτοῦ σπουδαίαν συμβολὴν παρέχει εἰς τὴν καθόλου διδασκαλίαν περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας.

G. Hofmann, Griechische Patriarchen und Römische Päpste, Untersuchungen und Texte. 1. Samuel Kasroules, Patriarch von Alexandrien und Papst Klemens XI, (Orientalia Christiana, XIII, 2.) Roma 1928. Εἶναι γνωστὰ εἰδήσεις τινες τοῦ Picot καθ' ἃς ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Σαμουήλ Καπασούλης (1710—1723) ὑπετάγη ὑπὸ τὸν Πάπαν Ρώμης. Τὴν ἀκριβείαν τῶν εἰδήσεων τούτων διημφισβήτησεν ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος ἐν τῇ περὶ τοῦ Σαμουήλ Καπασούλη πραγματείᾳ αὐτοῦ, δημοσιευθεῖσα ἀρχικῶς ἐν τῷ «Ἐκκλησ. Φάρος» (1911) ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν τοῦ γνωστοῦ Ἕλληνος Ἰησοῦτου Νικολάου Παπαδοπούλου Κομνηνοῦ († 1740) συγχρόνου τοῦ Σαμουήλ Καπασούλη γράψαντος πρὸς τὸν ὡσαύτως σύγχρονον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Χρυσάνθον (1707—1731). Ὁ G. Hofmann ἐν τῇ ἀνωτέρῳ πραγματείᾳ αὐτοῦ δημοσιεύει εἰς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης ταύτης ἀνεκδότους ἐπιστολάς τοῦ Σαμουήλ Καπασούλη, ἐξ ὧν παρίσταται οὗτος ὅτι εἰς στιγμὰς ἐκτάκτων δυσχερειῶν, ἐν τῇ πάλῃ πρὸς τὸν καταλαβόντα τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας Κοσμᾶν, ἔχων ἀνάγκην βοηθείας, ἐδήλωσεν ὑποταγὴν πρὸς τὸν Πάπα Ρώμης Κλήμεντα ια'. καὶ ὑπέγραψε τῇ 6 Ἰουνίου 1712 λατινικὴν ὁμολογίαν πίστεως. Μετὰ διετίαν τῇ 19 Ἰουνίου 1714 ὑπέγραψεν ὁ Σαμουήλ καὶ δευτέραν ὁμολογίαν πίστεως. Κα ηγορηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ κατέστη ὑποπτος εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἐφυλάκισαν αὐτὸν τῇ 13 Σεπτεμβρίου 1714, κατὰ λατινικὰς

ειδήσεις. Τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Γάλλου Προξένου ὁ Σαμουὴλ ἀπεφυλακίσθη μετὰ τρεῖς ἡμέρας. Ἐν ἐπιστολαῖς πρὸς τοὺς ἐν Ρώμῃ ὁ Σαμουὴλ περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην (*Ἰούλιος καὶ Αὐγουστος 1714*) γραφεῖσας παρίσταται ὁμολογῶν τὴν *Λατινικὴν Πίστιν*. *Ἐπὶ τῇ βίβασι πάντων τούτων ὑπολαμβάνει ὁ αἰδεσ. G. Hofmann* ὅτι ὁ Σαμουὴλ Καπασούλης πράγματι ὑπετάγη ὑπὸ τὸν Πάπαν Ρώμης. Ἄλλ' ἦτο δυνατόν ταῦτα πάντα νὰ μείνωσι τόσον μυστικὰ ὥστε νὰ μὴ λάβωσι οἱ γινῶσιν θανασίμως καταδιώκοντες τὸν ἀτυχῆ Καπασούλην; Ἔπειτα πῶς ἦτο δυνατόν ταυτοχρόνως νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν Πάπαν Ρώμης καὶ ν' ἀποστέλλη εἰς Ἀγγλίαν τὸν Θηβαῖδος Ἀρσένιος-ἀκριβῶς τῷ 1712-μετ' ἐγκωμιαστικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὴν προστεστάντιδα Βασίλισσαν Ἄνναν Στούαρτ (1702—1714); Τῷ 1714 εἶχε πλέον ἀπαλλαγεῖ ὁ Καπασούλης τῶν ὑπὸ τοῦ Κοσμά ἐνοχλήσεων, ἐπομένως μένει ἀνεξήγητον πῶς ὑπέγραψε τότε δευτέραν ὁμολογίαν. Ὁ ἴδιος ὁ Hofmann σημειοῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1714 μέχρι τοῦ 1722 ὁ Καπασούλης συνεργάζεται μετὰ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν ὡς ὀρθόδοξος Ἰεράρχης, διακόψας πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὴν Ρώμην καὶ κατηγορηθεὶς μάλιστα ὑπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ λατίνων μισσιοναρίων ὡς ἀνειλικρινῶς ὑποταγείς εἰς τὸν Πάπαν. Μεμονωμένα ὅμως εἰδήσεις τοῦ ἔτους 1722 ἐπέισαν παραδόξως πῶς τὸν Hofmann ὅτι περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ὁ Σαμουὴλ Καπασούλης ὀριστικῶς ὁμολογεῖ τὴν Λατινικὴν Πίστιν. Χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας παρατηροῦμεν μόνον ὅτι ἡ τελευταία τῶν ἀνωτέρω εἰδήσεων συμπίπτει πρὸς τὴν ἐν ΚΠόλει μετοχὴν τοῦ Καπασούλη ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσι τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν μετὰ τῶν Ἀγγλῶν Ἀνωμότων, ἃς ἐν Λονδίῳ διεξῆγεν ὁ Ἀρσένιος Θηβαῖδος ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριαρχοῦ Ἀλεξανδρείας.

Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων Ἱεζεκιήλ. Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου νεοφανοῦς μάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐξ Ἰχθύος τῆς Κορινθίας, μετὰ προλεγομένων. Ἀθῆναι 1930.—Ὁ μελετηρότατος Ἰεράρχης συνεχίζων τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ ἀσχολήματα ἐμφανίζει ἡμῖν τὸ πρῶτον τὸν περὶ οὗ ἐν τῷ τίτλῳ ὁ λόγος ἁγιον, ἀποκαλύψας ἄγνωστον τέως ἀκολουθίαν αὐτοῦ ἐν χειρογράφῳ κώδικι, εὑρεθέντι ἐν τῷ Ἱερῷ Βήματι τῆς ἀπὸ πολλοῦ διαλελυμένης μονῆς ἁγίας Τριάδος τῆς Σιάμου καὶ προφρόνως εἶτα ὑπ' αὐτοῦ δωρηθέντι εἰς τὸ Σπουδαστήριον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν τῷ εἰς τὴν παροῦσαν ἀκολουθίαν προλόγῳ αὐτοῦ ὁ σεβ. συγγραφεὺς μετὰ ἀπαριθμησιν πάντων τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Νικόλαος 24 ἁγίων διαπιστοῖ ὅτι ὁ νεομάρτυς Νικόλαος, ὁ εορταζόμενος τῇ 14 Φεβρ. εἶνε ἄγνωστος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ὁ ἐξ Ἰχθύος (Ψάρη τῆς Κορινθίας) Νικόλαος οὗτος ἐμαρτύρησε τῷ 1554 ὡς ὁμολογήσας τὴν τῶν χριστιανῶν θρησκείαν. Τῇ ἀκολουθίᾳ συνδημοσιεύεται τὸ εἰς τὸν ἅγιον ἐγκώμιον τοῦ Ἱερομονάχου Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου. Ἡ ἔκδοσις εἶνε λίαν φιλόκαλος.

—Ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Ἱεζεκιήλ εἰς κομψὸν τεῦχος ἐξεδόθη ἐξ ἀνατυπώσεως ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἀνέκδοτος ἀκολουθία τοῦ Ὁσιομάρτυρος Δαμιανοῦ τοῦ ἐκ Μυριχόβου τῆς Θεσσαλίας, μετὰ τῆς εἰκόνης αὐτοῦ ἐξ ἀντιγραφῆς ἀρχαίας τοιχογραφίας τῆς Μονῆς Κορώνας. Ἡ ἀκολουθία εὑρίσκεται

ἐν κώδικι ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Τιβίγγης ἐν Γερμανίᾳ τοῦ τμήματος Μαρτίνου Κρουστου, φωτογραφικὸν ἀποτύπωμα τοῦ ὁποίου ἐπρομηθεύθη ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος μέγιστος καὶ ἐν Λατίῳ παππός, ἀρχιμ. κ. Θεολόγου Παρασκευαΐδου, τῆς ἀκολουθίας προτάσσονται προλεγόμενα, εἶναι δὲ αὕτη ἐντελῶς διάφορος τῆς ἐν Ἐνετίᾳ 1806 ἔτος ἐκδοθείσης ἑτέρας τοῦ Ἁγίου ἀκολουθίας Ὁ Ἁγιος ἐν τῷ χωρίῳ του μόλις ἦτο γνωστός, ὁ Σεβ. ἤδη ὠργάνωσε πανήγυριν διὰ συρροῆς καὶ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων.

E d m. S t e i n, Die Allegorische Exegese des Philo aus Alexandria (Beihefte z. Zeitschrift für die Alttest. Wissenschaft 51). σελ. 6'. Giessen. 1929. Ὁ σ. τῆς παρουσίας πραγματείας, ἀσχολούμενος ἀπὸ τινος περὶ τὸ ζήτημα τῶν πηγῶν τοῦ Φίλωνος, πραγματεύεται ἐνταῦθα περὶ τῆς ἀλληγορικῆς ἐξηγήσεως αὐτοῦ καὶ ὑποστηρίζει τὴν ἐξῆς θέσιν. Τοῦ Φίλωνος ἀγνοοῦντος ὄλως τὴν ἑβραϊκὴν, αἱ παρ' αὐτῷ ἀπαντῶσαι πολυαριθμόταται ἑβραϊκαὶ ἐτυμολογίαι δὲν εἶναι ἔργον αὐτοῦ, ἀλλὰ δάνειον ἐκ τῆς προγενεστερᾶς ἀλληγοριστικῆς, ἣτις εἶχε μορφώσει διάφορα εἶδη ἀλληγορίας. Ἄρα κατ' αὐτὸν ὁ Φίλων δὲν ἔχει ἀξίαν κυρίως ὡς ἐξηγητῆς τῆς Βίβλου, ἀλλ' ὡς διατηρήσας τὴν ἀλληγορικὴν παράδοσιν, ἀκριβῶς ὡς καὶ ὁ Κικέρων δὲν ἔχει ἀξίαν κυρίως ὡς φιλόσοφος ἀλλ' ὡς ἐμμέσως μόνον διὰ τὴν συμβολὴν ἣν παρέχει εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Διὰ τοῦ ἀφθόνου ὁμοῦ ὕλικου, ὅπερ προσάγει ὁ σ. καὶ διὰ τῆς ὅλης ἐπιχειρηματολογίας αὐτοῦ δὲν ἀποδεικνύεται πλήρως ἡ θέσις αὐτοῦ, ὑποτιμᾶται δὲ παρ' αὐτοῦ ἡ συμβολὴ τοῦ Φίλωνος ὡς ἀλληγοριστοῦ. Ὅπως δὴποτε ἦ τε εἰρημνὴ θέσις καὶ τὸ ζήτημα περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Φ. ἀναμένει πλεῖστον φῶς ἀπὸ τῆς ἐργασίας ἣν ὑπισχνεῖται ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ ὁ σ. ὑπὸ τὸν τίτλον «Φίλων καὶ Μιδράς» καὶ ἣτις, ὡς πληροφορούμεθα, εὕρισκεται ὑπὸ τὰ πειστήρια Π.Ι.Μ.

V a s i l e G h e o r g h i u, Introducere în Sfintele Cărți ale Testamentul Nou. Cernauti 1929. Ἐμπεριστατωμένη καὶ ἀξία πολλῆς προσοχῆς εἰσαγωγή εἰς τὴν Κ. Διαθ. ἐκ σελίδων περίπου 900 ρουμανιστί, προὐδὸν πολλῶν μόχθων καὶ μακρᾶς ἀκαδημεικῆς πείρας τοῦ ἐν Τσέρνοβιτς ὀρθοδόξου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ πρωτοπρεσβυτέρου Βασίλ. Γεωργίου.

M a x S t r a u c h Die Theologie Karl Barth's, δ' ἔκδ. München 1930 (σελ. 60). Ἀξιοσπούδαστος (ὡς τεκμαίρεται τις καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκδόσεων αὐτῆς) πραγματεία περὶ τῆς πολυθρυσλήτου νέας θεολογίας τοῦ Κ. Barth, περὶ ἧς θὰ πραγματευθῶμεν λίαν προσεχῶς ἄλλαχού. Π.Ι.Μ.

W. K o e r p p. Die gegenwärtige Geisteslage und die dialektische Theologie Tübingen 1930 (σελ. 104). Ὁ σ. ποιεῖται σοβαρὰν προσπάθειαν, ὅπως κατανοήσῃ τὴν λεγομένην διαλεκτικὴν θεολογίαν τοῦ Κ. Barth καὶ τῶν θιασωτῶν του ἐντὸς τῆς παρουσίας πνευματικῆς καταστάσεως, κυρίως ἐν Γερμανίᾳ. Π.Ι.Μ.

C. L. W o o l l e y Ur und die Sintflut. Leipzig 1930 (σελ. 137 μετὰ 95 ὠραίων εἰκόνων, ἑνὸς χάρτου καὶ ἑνὸς σχεδιογραφήματος τῆς Οὔθ). Ἐν τῷ

βιβλίῳ τούτῳ ὁ Ἄγγλος συγγραφεὺς, ὅστις τυγχάνει ἀρχηγὸς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἐγχειρήματος ἐν Μεσοποταμίᾳ δὲν πραγματεύεται, ὡς θὰ ἴδονάτο τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ τίτλου, ἀποκλειστικῶς περὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἐπαληθεύσεως τοῦ βιβλικοῦ κατακλισμοῦ διὰ τῶν νεωτέρων ἐν Οὐρ ἀνασκαφῶν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς χάριτος περιγράφει χάριν τῶν πολλῶν τὰς ἐπιταεῖς ἐν τῇ Χαλδαίᾳ, τῇ πατρίδι τοῦ Ἀβραάμ, ἀνασκαφάς, ἅς ἀπὸ κοινοῦ διενεργοῦσι τὸ βρετανικὸν μουσεῖον καὶ τὸ μουσεῖον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πενσυλβανίας.

Π. Ι. Μ.

Θεολογικὰ Περιοδικὰ

Ἐξεδόθη τὸ 2 καὶ 3 τεῦχος τοῦ Ζ' τόμου (νέας σειρᾶς) τῆς Zeitschrift für die Alttest. Wissenschaft. Περιεχόμενον: Συγχαρητήριος πρόσφωνησις τοῦ διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ Hempel πρὸς τὸν ἄγοντα τὴν 80ὴν ἐπέτειόν του K. Budde, Ἡ ἀρμενικὴ μετάφρασις τοῦ βιβλίου Δανιὴλ καὶ αἱ συγγέναιαί τῆς (Gehman), Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς Σοφίας Σειράχ (Kuhn): Ἐπὶ τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ Σαββάτου (Meinhold) καὶ ἀπάντησιν ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ K. Budde. Τὸ δίκαιον τῆς ἀουλίας παρὰ τῷ Ἰσραὴλ (Nikolsky). Χρονικά. Βιβλιογραφία.—Ἀνακοινώσεις.

— Ἐξεδόθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 4 τεῦχος (1930) τῆς Revue Biblique περιέχον ἄρθρα τῶν Dhorme περὶ τοῦ βαβυλωνιακοῦ κατακλισμοῦ, Brugne περὶ τοῦ ἑλλην. κειμένου τοῦ Β' τῶν Μακκαβαίων, Cantineau περὶ ἐπιταφίων κειμένων τῆς Παλμύρας, ἐνδιαφεροῦσας συμμεικτοῦς ἀνακοινώσεις, χρονικά καὶ βιβλιογραφίαν.

— Ἐπίσης ἐξεδόθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 τεῦχος τοῦ περισπουδάστου θεολογικοῦ περιοδικοῦ Etudes Théologiques et religieuses, ἐκδιδομένου ὑπὸ τῆς προτεσταντικῆς σχολῆς τοῦ Montpellier καὶ διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ αὐτῆς H. Clavier. Περιεχόμενα. Ἡ Κ. Διαθήκη καὶ ἡ ἱστορία τῆς θρησκείας (ὑπὸ M. Dibelius), Περὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ πρεσβυτεριανισμοῦ (Barnaud), Τὰ πεπραγμένα τοῦ συνεδρίου τοῦ Νοβισιάδ (Clavier), Περὶ τῆς χρονολογίας τῆς Α' πρὸς Τιμόθεον (Bruston) καὶ πλούσιον βιβλιογραφικὸν δελτίον.

Π. Ι. Μ.

A s t i n g (Ragnar). Die Heiligkeit im Urchristentum. Göttingen, Vandenhoeck u. Ruprecht, 1930, in-8o, XIV-332 pp. (=Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments, N. F., 29).

B a r d y (G.). L' Afrique chrétienne. Paris, Bloud et Gau, 1930, (=Bibliothèque catholique illustrée).

B a u m g a r t e n (N. DE). Chronologie ecclésiastique des terres russes du Xe au XIIIe siècle. Roma, Pontif. Institut. Orientalium studiorum, 1930, (=Orientalia christiana, XVII. 1).

E p e r s o l t (Jean). Orient et Occident. Recherches sur les influences byzantines et, orientales en France pendant les Croisades. Paris, G. Van Oest, 1929, in-4.

L o o f s (Friedrich). Theophilus von Antiochien adversus Marcionem und die anderen theologischen Quellen bei Irenaus. Leipzig, J. C. Hinrichs, 1930 in-8°, XI-426 pp. (=Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, 46, 2).

J e r p h a n i o n (G. de) S. I. Mélanges d'archéologie anatolienne. Monuments préhelléniques, gréco romains byzantins et musulmans de Pont, de Cappadoce et de Galatie. Beyrouth, Imprimerie Catholique, 1928, 2 vol. in-4°, (=Mélanges de l'Université Saint-Joseph, Beyrouth, XIII).

M i c h e l (Anton). Humbert und Kerullarios. Quellen und Studien zum Schisma des XI. Jahrhunderts, II. Teil. Paderborn, F. Schöningh, 1930, (=Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte, 23).

P u e c h (Aimé). Histoire de la littérature grecque chrétienne. Tome III: Le IVe siècle. Paris, «Les Belles Lettres», 1930, (=Collection d'études anciennes).

R a u e r (Max). Origenes Werke. 9. Bd. Die Homilien zu Lukas in der Uebersetzung des Hieronymus und die griechischen Reste der Homilien und des Lukas Kommentars. Leipzig, J. C. Hinrichs, 1930, (=Die Griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhundert, 35).

R a u s c h e n (Gerardus), **M a r t i n** (Jozephus). Quinti Septimii Florentii Tertulliani Librum de Praescriptione Haeticorum, addito S. Irenaei Adversus Haereses libro III, 3-4. Bonn, P. Hanstein, 1930, (=Florilegium Patristicum, 4).

R e n i é (J.). Mannel d'Écritur Sainte. T. I. Lyon, E. Vitte, 1930.

R o b i n s o n (Gertrude). History and Cartulary of Greek Monastery of St. Elias and St. Anastasius of Carbone. II. Cartulary. Roma, Pontif. Institut. Orientalium studiorum, 1929, 1930, 2 vol. (=Orientalia christiana XV, 2; XIX, 1).

R o e t z e r (Wunibald). Des heiligen Augustinus Schriften als Liturgie-Geschichtliche Quelle. München, M. Hueber, 1930.

B u c k e r (Ignaz). Ephesinische Konzilsakten in armenisch-georgischer Ueberlieferung. München, 1930. (=Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Abteilung, 1930, Heft 3).

S c h m a u s (Michael). S. Aurelii Augustini episcopi Hipponensis Liber de videndo Deo seu Epistula 147. Bonn, P. Hanstein, 1930, (=Florilegium Patristicum, 23).

Διορθωτέα ('Εν τῇ μελέτῃ τοῦ κ. Μυστακίδου)

Σελ. 195 ὑποσημ. ἀντὶ **Βελγικῆ**=**Γερμανικῆ**.

» 197 ὑποσημ. **Ἀργεντίνη**=**σημερινὸν Στρασβούργον**

» 197 στ. 20 ἀντὶ 'huic ἀνάγνωθι hinc=ἀπ' ἐδῶ.